

קונטרס
טעם זקנים

שיחות התחזקות בעבודת השם
ע"ד הסלולה של
רביה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע
מאת הרה"ח
ר' לוי יצחק בענדער ז"ל
מתובל בסיפורי עובדות מאנ"ש מדורות הקודמים
מתורגם ללשון הקודש

לב

מכון
**טעם
זקנים**
שיחות של
רבי לוי יצחק בנדר ז"ל

תוכן השיעור

יש קונה עולמו בשעה אחת
ארבעה יסודות
לעולם הוי ריץ למשנה
לא להסתפק במועט
ודברת במ
והנה נער בוכה
לעולם ידור אדם בארץ ישראל
חסיד בעיר קטנה

תלמיד שהלכה כמותו
ותקננו בעצה טובה מלפניך
אם כן יעבוד השי"ת את עצמו!?!
לעבוד מדי יום בחנות!?!
האמת לאמיתה
כתוב עליי
אנשי מסחר
לשבור יצר הרע של השני!?!
לברר הטוב מן הרע

קונטרס ל"ב מתורגם מקונטרס מ"ז באידיש

©

הערות והארות מתקבלות בחפץ לב, נא להתקשר אל:

יוסף מענדל האס, מאנסי ארה"ב

(מארה"ק: 0722-573-456) 1-845-200-0443

לקבלת הקונטרס וכן ההקלטה (MP3) של השיעור, יש לפנות דרך האימייל:

Rlyb148@gmail.com

לתרומות והפצה בלבד:

bn5710048@gmail.com 0548432460

פרשת כי תצא תשל"ד

(טייפ מס' #48)

תלמיד שהלכה כמותו

(מדברים מגדולת מוהרנ"ת ביחס לשאר תלמידיו הקדושים של רבינו"ל. ר' נחמן בורשטיין: ר' הירש לייב דער רב' - הרב מברסלב, [בנו של רבי אהרן דער רב' תלמידו של הרבין] היה ממקורביו של רבי שמואל אייזיק. הוא לא היה ממקורביו של רבי שמואל אייזיק. בשלשת השנים בהם הוגלה רבי נתן לנעמירוב (אודות למלשינותם של החולקים), שלח רבי הירש לייב דער רב את שני בניו לנעמירוב לרבי נתן; רבי הירש לייב אמר במפורש: "אני רוצה שיידעו בבירור שאני מקורב לרבי נתן, ולא כמו האומרים שאני ממקורביו של רבי שמואל אייזיק, ואני מגלה דעתי בכך, שאת בניי אני שולח לרבי נתן דייקא!"

רבי הירש לייב דער רב היה אש להבה, 'א ברען פייער'!

נו, הלכה כרבי נתן!

(ר' נחמן: שמעתי שיחה מאנשי שלומינו, אולם אינני יודע עד כמה היא נכונה. שמעתי מספרים שאחד הלך לשאול עצה מרבי נחמן טולטשיני'ער, ורבי נחמן הורה לו כיצד לנהוג. לאחר מכן הלך אותו אחד ושאל את רבי נפתלי מהי דעתו, ורבי נפתלי הורה לו לנהוג בדיוק הפוך מרבי נחמן טולטשיני'ער! חזר אותו יהודי לרבי נחמן ושאל לפשר הדבר, ענה לו רבי נחמן בזה הלשון: "אינני יודע - אני קיבלתי מתלמיד שהלכה כמותו!")

ה'דיבור' עצמו יכול להיות שהוא נכון! הדיבור עצמו נשמע אמיתי, אולם סיפור הדברים שמסביב לא מוצא חן בעיני. וזאת, משום שאחד ששאל עצה מרבי נחמן טולטשינ'ער, לא הלך אחר כך לשאול עצה מרבי נפתלי! אדם ששאל עצה מרבי נחמן טולטשינ'ער, היה בוודאי כרוך אחרי רבי נתן!

אולם ה'דיבור' עצמו יכול להיות שהוא נכון! (הדיבור שרבי נחמן טולטשינ'ער אמר: "אינני יודע - אני קיבלתי מתלמיד שהלכה כמותו!")

ותקננו בעצה טובה מלפניך

דבר נוסף: אנשי שלומינו לא נהגו לייעץ לאחרים! הם לא נתנו עצות! השיחה בין אנשי שלומינו הייתה נראית כך: למשל, אחד שבא להתייעץ עם חברו כיצד לנהוג; דיברנו פעם על כך שלפעמים צריך להתייעץ עם אדם נוסף. אולם תשובת המשיב הייתה: "נו ומה דעתך בענין? מה אתה חושב על זה?" לפני שענו, רצו לשמוע תחילה מהי דעת השואל! "מהי דעתך בענין? איזה צד משני הצדדים מושך אותך יותר?"! ורק אחרי ששמעו מהי דעת השואל, הביעו הם את דעתם. אולם תחילה רצו לשמוע מהי דעת השואל עצמו.

גם אצלי היה אותו דבר. התייעצתי עם אנ"ש לגבי שידוך, ותשובתם הייתה: "ומהי דעתך האישית?".

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

פרשת תצוה תשל"ד

ה

ומדוע נוהג הדבר כן? משום שאצל הרבי נזהרו מלייעץ לאחרים!

למשל: אחד שבא להתייעץ בענין קיום עצותיו של הרבי; לא משנה אם השאלה היא בענין 'עצת ההתבודדות' שלימדנו הרבי, או בשאר עניניו של הרבי - על שאלות מסוג זה וודאי שמותר לי לענות על פי דבריו של הרבי, שכן אינני מביע את דעתי האישית! אולם כשבאו לשאול עצה בנושאים אחרים - כמעט ולא נתנו עצות, נזהרו מאד מלתת עצות לאחרים!

(ר' נחמן גלינסקי: אפילו בענייני גשמיות?) דווקא בענייני גשמיות! (ר' נחמן גלינסקי: אחד שמחסרון ידיעותיו בענין מסוים בא לשאול כיצד לנהוג, ולי כבר יש ידיעות באותו נושא, האם מותר לי לענות?) לא נתנו עצות לאחרים! לא ייעצו לאחרים כיצד לנהוג! נזהרו מאד מלתת עצות! פשוט פחדו לייעץ לאדם אחר! ידעו רק דבר אחד - העצה לכל היא תפילה, העצות יוצאות מתוך התפילה!

(השואל: האם לא שייך היה לשאול עצות מרבי אברהם בן רבי נחמן?) הוא פשוט לא ענה! למשל הסיפור שהיה עם ר' שמואל מאיר אנשין, כזה סיפור, אפילו שהוא עבד בבית דפוס שבין היתר הדפיס גם ספרים פסולים, וזה היה מקור פרנסתו, גם אז לא הורה לו רבי אברהם: "עזוב את מקום עבודתך", הוא רק אמר לו: "אולי תצליח לפעול אצל בעל הדפוס שיאות להעסיקך רק בהדפסת ספרים כשרים!

הערות ומראי מקומות

² מענין קושי חלוקת העצה עי' בליקוטי הלכות הל' ראש חודש ו', ועי' הל' שחיטה ה' אות ג' וז"ל: ... פי יש פמה ונכמה עצות שהם נראין עצות טובות לפי שעה, אבל בצחקרית אין מצליחין על ידם. ועל פן גודאי באמת אינם עצות טובות פלל, ולכן פות בעצות שלמות, להצליח על ידם בצחקריתו לנצח צריכין ושועות רבות מאד, וצריכין לבקש לה' יתברך על זה מאד מאד בכל יום ויום, כמו שאנו מבקשין בכל פעם, ונתקננו בעצה טובה מלפניה וְהושיענו מהרה למען שקמה". וכמו שאמר אדמו"ר ז"ל שבקשת ונתקננו בעצה טובה וכו', צריכין לבקשה ולהפציר ה' יתברך הרבה מאד על זה, (פמבאר בשיחותיו הג"ל בתי מוהר"ן - שיחות הר"ן אות רל"ח)... ועי' גם עלים לתרופה מכתב רנ"ד.

³ עי' ליקוטי מוהר"ן תו' מ"ט אות ה'.

(אחד הנוכחים: אבל מאוחר יותר מצא ר' שמואל מאיר מכתב מרבי אברהם המורה לו לעזוב את מלאכת הדפוס¹?) אכן כן, אולם רק בהמשך. את המכתב אותו כתב רבי אברהם הוא מצא רק כעבור זמן. גם במקרה שלו, רבי אברהם כבר הכיר היטב את נפשו של ר' שמואל מאיר, הוא ידע מיהו ר' שמואל מאיר, הוא ידע שרצונו הפנימי הוא להתפטר מבית הדפוס, ושהוא לא יתחרט אם יעזוב, וגם לא תהיה לו מכך חלישות הדעת - רק אז השאיר לו ר' אברהם את המכתב! ר' אברהם היה מאד זהיר בזה.

כיצד אפשר לייעץ לאדם אחר? עכשיו הוא עדיין מלא התלהבות וחפץ לעשות זאת, אולם מאוחר יותר כשהתלהבותו תפוג, הוא יירד ממדריגה זו ויתחרט מדוע עשה צעד שכזה!

(אחד הנוכחים: מספרים על רבי אפרימ'ל שרצה פעם לטבול במקווה אחר הצהריים, אולם הוא לא חש בטוב. החליט ר' אפרימ'ל לשאול חסיד ברסלב מהי דעתו. הוא פגש בר' יחזקאל מנדליאל ושאל אותו מה הוא חושב, האם כדאי שיטבול אם לא?) 'לו' מותר לו לשאול, אולם

הערות ומראי מקומות

¹ עיי' הסיפור בס' תולדות שמואל - ימי חייו של רבי שמואל העשיל פרידמאן ז"ל מאנ"ש, ושם בהג"ה על יום ערב שבת פרשת עקב שנת תרע"ב, מובא זו"ל: ראוי להעתיק פה מכתב שכתב ר' אברהם בן ר' נחמן לר' שמואל מאיר אנשין בנוגע לענין עבודתם בדפוס, ומסרו לו על ידי ר' שמואל העשיל, (כמו שר' שמואל העשיל אכן מציין להלן שנסע ירושלימה ביום א' 'שופטים'), וזה תוכן המכתב:

כבוד ידידי רבי שמואל מאיר נרו יאיר. אודות שאלתו בדבר ההדפסה אשר שאל מאיתי, עלה כעת ברעיוני, כי בלי ספק נמצא ביכולתו להתעקש בבקשתו מבעל הדפוס, שכאשר יגיע לידו דף או עמוד מדברי הכפירות והחרופים, יחליף וייתן זאת העבודה לפועל אחר, ולא מידי תצא פעולה כזאת להחטיא את הרבים בכפירות הנשתוות לעבודה זרה ממש; ואשר על כאלה חייב האדם למסור את נפשו יהרג ואל יעבור, ובפרט שהמחרף גרוע מכולם כמבואר מדברי חכמינו ז"ל. גם אם אין ביכולתו למסור את נפשו ולעזוב לגמרי עבודת חטא הרבים כזה, על כל פנים יש ביכולתו לקבל על עצמו זאת המסירות נפש, להנות את בעל הדפוס בעבודה חצי שעה בכל יום יותר מפועלים אחרים (ואפשר יותר מחצי שעה); ואפשר, בעד זה היתרון, יגמול איתו בעל הדפוס זה הגמול הנ"ל, אשר לא יפסיד ויחסר כלל בזה. ואני עשיתי מה שמוטל עלי - להזהירו ולהודיעו מכל זה, ויותר אין להאריך.

נאום ידידו ואוהבו, ומיעצו לחייו בגוף ובנפש. אברהם חזן.

ולפרוש בשלום המוסר כתב זה רבי שמואל העשיל נרו יאיר. ומאליהם יבינו, שלדעתי יש להם להתחבר, שיבקשו שניהם זאת הבקשה מבעל הדפוס; ובכל לב ונפש, כאשר יבקש האדם על חייו הגשמיים בכל לב ונפש מהבא להורגו חס ושולם, כי 'המחטיאו קשה מההורגו' (כמבואר מדברי חכמינו ז"ל); וגם בתחלה יבקשו ויתפללו על זה מה' יתברך, אשר בידו לב כל נפש ("פלגי מים לב מלך" וכו'), "ובקשתם משם וכו' ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך". ידידו ואוהבו. אברהם הנ"ל....

פרשת תצוה תשל"ד

ה'ברסלב'ר חסיד' צריך לשקול היטב האם לענות או לא ! 'לו' מותר לשאול,
אין איסור בדבר, הוא רוצה לשאול !...

כבר היו כמה וכמה מקרים אצל אנשי שלומינו שנעשו חורבנות של ממש
רק בגלל שנתנו עצות לאחרים ! הרי בדיוק כמו שהשואל מסופק – גם אני
מסופק ! מאיפה לי לדעת מהי העצה הנכונה עבור אדם אחר ? !

(ר' משה ביננשטוק: האם שמעתם מהשיחה שאומרים בשם רבי נתן שאמר פעם: "שהוא
מסופק האם לאכול כף נוספת או לא"?) כן כן, היה אחד שהתגורר בטפליק ובא
לשאול עצה מרבי נתן, ורבי נתן לא השיב לשאלתו; אותו יהודי בא לשאול
את רבי נתן כיצד לנהוג בענין מסוים אולם רבי נתן לא השיב מיד לשאלתו.
חזר אותו יהודי על שאלתו שנית. ענה לו רבי נתן: "איני יודע לשית עצות
בנפשי האם לאכול כף נוספת או לא אולי כבר אכלתי מספיק ואתה חפץ
שאשיב לשאלתך תכף ומיד ? !"

אפילו רבי נתן נהג כך ! הנהגה זו הייתה אצלנו אבן יסוד - לא נתנו עצות
לאחרים ! היו מאד זהירים בזה.

אם כן יעבוד השי"ת את עצמו?!

יתרה מזו, נראה שאפילו הרבי עצמו לא נהג לתת עצות לאחרים!
לדוגמא: הסיפור שהרבי לא רצה שר' ישראל נעמירוב'ער יסע"ה; גם במקרה
ההוא לא אמר הרבי במפורש: 'לא' ! אלא שמתנועותיו של הרבי ניתן היה

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

^ה עי' הסיפור בארוכה בכוכבי אור - אנשי מוהר"ן, אות מ' (ב').

להבין שהרבי לא מרוצה שייסע, אולם 'לא' בפה מלא - הרבי לא אמר. עד כדי כך היו זהירים בדבר.

הרי היה פעם שרבי נתן תמה ושאל את הרבי: "רבי, כיצד תוכלו להפקיר יהודי?! והרבי נענה ואמר לו: "אכן כן, אכן כן!"

מה פירוש השאלה "כיצד תוכלו להפקיר יהודי?! " שאפילו אם אדם יעשה ככל אשר יורוהו - לא יורוהו הצדיק במפורש כיצד לנהוג! ולכאורה, ממבט ראשוני יכול להצטייר כאילו הצדיק מכניס את האדם למצב סכנה?! ואף על פי כן לא מורה לו הצדיק כיצד לנהוג. וזאת, משום שהצדיק צריך להשאיר בחירה לאדם - לכן הוא לא מורה לו בפירוש כיצד לנהוג!

(ר' נחמן: מה היה הסיפור שם שרבי נתן שאל את הרבי: רבי, כיצד תוכלו להפקיר יהודי?)
תוכן הסיפור לא ידוע! (ר' נחמן: אבל היה שם איזה סיפור?) כן, מן הסתם.

ר' נתן ראה שלעיתים נמנע הרבי מלומר בפירוש כיצד לנהוג, ולכן שאל את הרבי: רבי, כיצד תוכלו להפקיר יהודי?! ועל כך ענהו הרבי: אכן כן, אכן כן!

בשעה שמנסים את האדם מן השמים, מסלקים ממנו את כל ה'מוחיין' ומשאירים לו רק 'רשימו', וכשהרשימו מספיק חזק, האדם מתגבר ועומד בנסיון! אלא שכאן מתעוררת השאלה: אם הצדיק יודע מהו הנסיון בפניו עומד האדם, מדוע לא ייסע אליו וימנעהו מן החטא? אך לא! בגלל שמשמים רוצים לנסות את האדם - מעמידים זאת לבחירתו, לראות אם יעמוד בנסיון בכוחות עצמו!

הערות ומראי מקומות

¹ רצ"ל שאכן כך הוא, וכן הוא מוכרח לעשות בשביל הבחירה! עיי' שיש"ק ח"ו אות של"ד.

² עיי' ליקוטי הלכות הל' תפלת המנחה ו' אות י"א.

(ר' משה: הגמרא מספרת שרבי יוחנן בן זכאי ראה פעם בחלום שבן אחותו יפסיד בשנה הקרובה שבע מאות דינרים, אולם רבי יוחנן לא גילה לו מאומה ממה שראה בחלום, אלא שידלו לתת צדקה^ח) כן כן, כדי שייתן צדקה לשמה!

אותו דבר נוהג אצל הצדיק, אם הצדיק יורה לאדם 'עשה כך' והוא יציית לדבריו – לא זאת המטרה לה כיוונו משמים, שכן משמים רוצים שהאדם מעצמו יבחר בכך, וכלשונו של הרבי: "אם כן יעבוד השם יתברך בעצמו את עצמו"^ט ?!"

(ר' נחמן: הרבי אומר הרי שכשאדם צריך עצה ישאל את 'בני הצדיקים'?) כן כן, צריך לשאול, לפעמים 'עצם השאלה' כבר מועילה! אנשי שלומינו נהגו כך; אמנם לא ענו בפירוש, אבל מדבריהם ניתן היה להבין כיצד לנהוג! כשבאו לשאול את פיהם – אמנם לא ענו בפירוש, אבל מבין הדברים ניתן היה להבין מהי דעתם!

פעמים רבות יצא לי לראות זאת, שמתוך 'שלא ענו', הבנתי מהי דעתם בענין! אותו אחד שבאתי לשאול את פיו לא רצה לענות לי בפירוש; רציתי לשמוע מהי דעתו בענין מסוים, אך הוא לא רצה לומר לי. לבסוף, משתיקתו הבנתי מהי דעתו!

הערות ומראי מקומות

^ח עי' בבא בתרא דף י' ע"א.

^ט עי' חיי מוהר"ן אות ש"ל: אָמַר, אָנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִקְלָכֶם צְדִיקִים גְּמוּרִים גּוֹרְאִים, אָבָל מֶה יִהְיֶה, אִם־כֵּן יַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֲצָמוֹ אֶת עֲצָמוֹ, (פְּלוֹמֵר שְׂרָצוֹנוֹ הוּא שֶׁאֲנֵחֵנוּ בְּעֲצָמֵנוּ נִתְיַעַב בְּכַחוֹ וְנַעֲצוּתָיו הַקְדוּשִׁים לְהַשִּׁיג עֲבוֹדַת הַשֵּׁם. אָבָל לֹא שֶׁהוּא יִתֵּן הַפֶּל לְגַמְרִי).

^י עי' בסוף ליקוטי מוהר"ן הוספות מכתב יד, ובחיי מוהר"ן אות תקע"ה.

(ר' מאיר קרליבך: על משה רבינו נאמר ש'הוסיף יום אחד מדעתו', הקדוש ברוך הוא לא גילה לו בפירושי^א).

להיות כל יום בחנות?!...

גם כשהרבי הוציא את רבי נפתלי מ'המשא ומתן', לא הורה לו הרבי בפירוש: 'עשה כך'! בתחילת התקרבותו נהג רבי נפתלי לספר לרבי הכל. הוא סיפר לרבי שמידי יום הוא יושב בחנות אותה הוא מנהל – רבי נפתלי ניהל 'חנות בדים' – הוא סיפר לרבי שמידי יום הוא יושב בחנותו. שאלו הרבי בתמיהה: "א גאנצן טאג זיצן אין קלייט?!!" – לשבת בחנות יום שלם?! הרבי לא אמר לו: "אל תשב!", כי אם בלשון תמיהה: "לשבת בחנות יום שלם?!!"

ואכן, מאותו יום והילך הפחית רבי נפתלי את שעות עבודתו בחנות, הוא צמצם את שעות שהותו בחנות. כעבור זמן שאלו הרבי שוב: "אלע טאג זיצן אין קלייט?!!" – לשבת בחנות מדי יום?! ומאותו יום והילך ישב רבי נפתלי בחנותו רק ב'יומא דשוקא', ב'ימי יריד'!

כעבור זמן שאלו הרבי שוב: "וואו א יריד דארפסטו זיין אין קלייט?!!" – בכל פעם שמתקיים יריד אתה מוכרח להיות בחנות?! וכעבור זמן הוציאו הרבי לגמרי מניהול החנות!

הערות ומראי מקומות

^א עי' ליקוטי מוהר"ן תו' ק"ץ, ולקוטי תפלות תפלה קכ"ט המיוסד על תו' זו, ועי' כוכבי אור - ששון ושמחה הערה ג' בסופו.

אולם הכל נעשה ללא שהרבי 'הורה לו'; הרבי הרי יכול היה כבר בתחילת הדרך להורות לרבי נפתלי: "השלך את עול ניהול החנות מעליך", אולם הרבי עשה זאת מעט מעט! וגם זה לא בלשון הוראה: 'עזוב את החנות', אלא בכזה מין לשון: 'לשבת בחנות יום שלם?!' 'לשבת בחנות מדי יום?!' בכל פעם שמתקיים יריד אתה מוכרח להיות בחנות?!

מכל זה ניתן ללמוד שאפילו הצדיק לא מורה בפירוש כיצד לנהוג, כי אם 'מעט מעט', עד שבסוף הוציאו הרבי לגמרי מניהול החנות! מעט מעט!

האמת לאמיתה...

רבי נתן שאל את הרבי אודות רצונו של חמיו למנותו ל'רב'; הוא בא לשאול את הרבי מהי דעתו. ענה לו הרבי: "בוודאי בוודאי!" אמר רבי נתן לרבי שהוא חושש להורות הוראה בדיני 'איסור והיתר'. אמר לו הרבי: "ומי ישמש כרב אם לא אתה? זה שאינו חושש לפסוק?!" (ר' נחמן: הרבי אמר לו אז שאם בנידון יש גם פוסקים שמקילים, אל לו לחשוש, עיי"ש²). כן.

עד שרבי נתן דחק ברבי: "רבי, אבל מהי האמת לאמיתה?" ענה לו הרבי: "נו, אז דו זוכסט דעם אמת'ן אמת, דארפסטו קיין רב נישט זיין!" נו, אם הנך מחפש את האמת לאמיתה, אינך צריך לשמש כרב!"

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

¹ עי' חיי מוהר"ן אות תמ"ד.

² עי' ימי מוהרנ"ת אות ח'.

הרבי הרי יכול היה לומר לו תכף ומיד מהי דעתו? אלא שבפועל, רק אחרי שרבי נתן דחק ברבי שיגלה לו מהי האמת לאמיתה, ענה לו הרבי: "נו, אם הנך מחפש את האמת לאמיתה, אינך צריך לשמש כרב!". מכל אלה אנו למדים שמאד נזהרו בזה, לא לומר לאחרים במפורש כיצד לנהוג.

(ר' נחמן: אילו היה רבי נתן נוטל על עצמו את משרת הרבנות לא היה המשך להשאתו של הרבי!) וודאי שלא, רב זה רב!

'רבי אהרן דער רב' אכן שימש כרב, הוא לא עסק כל כך בקירוב יהודים להשם יתברך, הוא שימש כרב, וכך נהג גם 'רבי הירש לייב דער רב'.

כתוב עליי...

את הדברים הבאים כן נהגו לומר אחד לשני: לעסוק בהתבודדות, לעסוק בעבודת השם כראוי, אלו דברים שכן אמרו אחד לשני! לא בתור 'לומר לשני מה לעשות', אלא בתור התחזקות - אני בעצמי גם מתחזק בדיבורים הללו!

למשל, כשרבי נתן אומר הלכה בליקוטי הלכות - וכי רבי נתן אומר לשני מה לעשות?!

דוגמא נוספת לכך: רבי נתן כתב תפילה על תיקון הכללי המתחילה במילים "אשירה לה' בחיי וכו'". זו תפילה נוראה, יהודים שפכו דמעות כמים באומרים תפילה זו!. ככשב רבי נתן מציונו של הרבי בפעם הראשונה לאחר שחיבר תפילה זו - כמדומני שהיה זה רבי נפתלי או רבי יודל ששאל אותו: "איזו תפילה זאת? איזו תפילה זאת? (כלומר, מדוע הנך מוסיף תפילה על

תיקון שייסד הרבי). ענה לו רבי נתן: " תפילה זו חיברתי לעצמי! " אם יש יהודי
נוסף שחפץ לאומרה, נו! אולם תפילה זו חיברתי לעצמי!"!

וזוהי האמת, רבי נתן באמת חיבר תפילה זו לעצמו, אם יש יהודי נוסף
שחפץ לומר את התפילה - שיאמר גם הוא!

מכל הדוגמאות שהבאתי ניתן ללמוד שאנ"ש היו מאד זהירים בזה;
העובדה שהרבי נמנע מלהורות לאחרים; מאד פחדו מפירסום!

דיבוריו של רבי נתן הם הרי דיבוריו של הרבי. כשמעיינים בליקוטי
הלכות רואים שלשונו של רבי נתן דומה כאילו הוא מדבר לעצמו. וכן לשונו
בספר ליקוטי תפילות דומה כאילו הוא מדבר לעצמו - לא לומר לשני 'עשה
כך' 'עשה כך'!

אנשי מסחר...

רבי נתן לא היה שבע רצון מכך שבנו ר' יצחק מנהל את 'בית הדואר'י,
רבי נתן רצה שר' יצחק יהיה 'יושב אהל'. וגם מרבי אפרים ב"ר נפתלי שעסק
לפרנסתו במסחר יהלומים לא היה רבי נתן מרוצה, רבי נתן רצה שגם הוא
יהיה 'יושב אהל', אבל לשניהם לא אמר מילה על כך!

רבי אפרים המשיך באמת בעיסוקו כסוחר יהלומים, אלא שבפועל,
עיסוקו ב'סחר הילהומים' היה מגוחך למדי... שכן כבר מהשעה שתיים

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

^י עי' שיש"ק ח"ב אות תרל"ב.

^{טו} עי' עלים לתרופה מכתב תס"ב.

עשרה בלילה ועד לשתים עשרה בצהרים היה עוסק רק בעבודת השם!
מהשעה שתיים עשרה בלילה עבד את השם יתברך במשך שתיים עשרה שעות
רצופות, ורק אז נפנה לעסקיו!

רבי נתן נהג לכנותם: "מארק מענטשן – אנשי מסחר. כך כינה אותם רבי
נתן!

נשאלת השאלה: מדוע נמנע רבי נתן מלגלות להם מהי דעתו? והתשובה
היא: כי לא אומרים לשני כצד לנהוג! אילו היו ר' יצחק ור' אפרים בוחרים
מיוזמתם להיות 'יושבי אהל' וודאי היה רבי נתן מאושר עד מאד! אבל
אמירה בפירוש – לא אומרים!

זוהי ראייה חזקה ביותר, שכן שניהם היו ה'אברכים שלו', שניהם היו
דבוקים וכרוכים אחריו, שניהם קיבלו ממנו, ורבי נתן ידע גם ששניהם
מסוגלים להיות 'יושבי אהל', אבל בכל זאת לא אמר להם מילה על כך! לא
אומרים לאחרים!

(ר' נחמן: כמדומני שר' יצחק שאל פעם את רבי נתן אודות עסק פרנסתו?) ר' יצחק בא
לשאול את רבי נתן כיצד לנהוג; מאחר והוא נושא חן בעיני הפריץ, חפץ
הפריץ להעניק לו את אחד משלשת התפקידים: או לשמש כ'שומר היער',
או לנהל את 'טחנת הקמח', או לנהל את 'בית הדואר'. אמר לו רבי נתן,
שמבין שלשתם הכי כדאי שינהל את בית הדואר, שכן בתפקיד זה יוכל
לעסוק בתורה ותפילה יותר משני התפקידים האחרים!

ר' יצחק לא בא לשאול את רבי נתן, בכלל, האם עליו לקבל על עצמו עול
פרנסה או לא. הוא בא רק לשאול מה מבין שלשת התפקידים הכי כדאי

עבורו, באיזה מהם יבחר? ועל כך ענה לו רבי נתן שהכי טוב יהיה אם ינהל את בית הדואר!

(ר' משה: ר' אברהם בן רבי נחמן כותב בספרו, שרבי נתן לא אמר לו 'אל תעבוד', שכן 'מידת הבטחון' צריך שיהיה לכל אחד בעצמו!) אכן כן, זהו באמת תוכן דברינו, וודאי שכך; אם אומר לשני: "השלך את מעמד פרנסתך מעליך" - הרי שיש לי 'מידת הבטחון' גם עבורו! ...

לשבור יצר הרע של הזולת?!

בכלל היה מושרש אצל אנשי שלומינו ענין זה: אינני חפץ לשבור את יצרו הרע של הזולת - רצוני לשבור את יצרי הרע, לא את יצרו הרע של הזולת! ובאמת מסיבה זו נזהרו אנ"ש לא לומר לאחרים - לא להוכיח את הזולת. כל הדיבורים היו רק סתם בתורת 'חבר'ט!¹⁰

כשאנשי שלומינו סיימו שיחה ביניהם הם ידעו: יש לך פה לדבר, ויש לך ריבונו של עולם גדול מאד - דבר אליו! בקש ממנו! אולם לבוא ולומר לשני: 'עשה כך'? שאני אתן עצות לשני? הדרכות? מעולם לא הייתה אצלנו הנהגה כזאת!

לאחרונה נגרמו חורבנות נוראיים רק בגלל שאמרו 'דעות' לשני! לא פועלים כראוי, אברכים נופלים לגמרי בגלל זה. נותנים הדרכה לשני: עשה

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

¹⁰ עי' תו' ח' תניינא אות א', ושם בליקוטי עצות ערך תוכחה אות כ'.

כך, עשה כך, מתערבים לשני בחייו האישיים! רק באופן אחד מותר לומר לשני – בתורת חבר!

(אחד הנוכחים שואל אודות מנהגם של תלמידי מוהרנ"ת לקבוע חברותות בלימוד¹²) הם קבעו לעצמם חברותות בלימוד! הם קבעו לעצמם שיעורים ללימוד במשך היום, הם למדו ביחד, היה להם גם שיעור במשניות. הם למדו בחברותות, הם קבעו לעצמם סדר יום; על ידי שבחרו חברותא עמו למדו במשך היום הם סידרו לעצמם סדר יום, אולם אין זה הוראה לשני 'עשה כך', כי אם בתורת חבר – חברותא של שני חברים, של עשרים חברים. הם קבעו לעצמם סדר יום שייסע להם למלאות את יומם כראוי, ועל ידו יוכלו לבלות את ימיהם בטוב! זה כבר משהו אחר, הנהגה זו נעשה בתורת חבר!

באחד המכתבים ששלח הרבי לרבי נתן נקט הרבי בזה הלשון: 'ידידי רבי נתן! הרבי כותב לו: 'ידידי רבי נתן'! (אחד הנוכחים: ולחתנו כותב הרבי: 'מורנו הרב יושע'¹³!).

(השואל: 'יוסקע' ו'יושע' שם אחד הם?) וודאי! ר' יוסקע הרי היה קרוי על שם סבו 'בעל התולדות'! (ר' יוסקע היה בנו של ר' אברהם דוב מחמלניק חתן בעל התולדות ז"ל) שמו של בעל התולדות היה 'יעקב יוסף', ובודאי ששם חתנו של הרבי היה יוסף! באוקראינה באותם ימים 'יושע' היה כינוי ל'יוסקע'.

הערות ומראי מקומות

¹² ע"י קונטרס טעם זקנים 28, שהיה אצלם סדר תקנות עם שיעורים מיוחדים.
¹³ ע"י במכתבי רביז"ל ריש עלים לתרופה מכתב ב' - "אַהֲבֵי חֲתָנֵי הַרְבֵּנֵי הַגָּדִיד מוֹרְנוּ הַרְבַּי יוֹשֵׁעַ גֵּרֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂפִיעַ", ומכתב ו' - "יְדִידֵי מוֹרְנוּ הַרְבַּי נִתְּנָן מְנַעַמְרוֹב".

לברר הטוב מן הרע

(השואל: הרבי ציווה עלינו ללמוד פוסק לכל הפחות הלכה אחת בכל יום - 'הלכה למעשה'. מה פירוש הציווי?) 'הלכה ברורה'^ט! למשל, בשולחן ערוך הלכות תפילין כתוב, שכשאדם נפנה לצרכיו, אזי כשחוזר ומניח התפילין צריך לחזור ולברך, אולם האחרונים חולקים על דברי המחבר וסוברים שאין צריך לחזור ולברך פעם נוספת. (עיין או"ח סי' כ"ה סעיף י"ב ובמג"א ס"ק כ"ב, עיי"ש). נמצא איפה שמי שלומד את דברי המחבר בלבד, לא למד הלכה ברורה למעשה.

(ר' משה: אבל הוא שואל מה יהיה הפוך, למשל, יש הלכה: 'מים אחרונים חובה', או: ברכת התורה צריך להזהר בה מאד'. השאלה היא, האם הרבי התכוון גם להלכות כגון אלו שאין בהם שום שאלה ומחלוקת? או שמא דווקא הלכות שיש בהם מחלוקת הפוסקים והשולחן ערוך הוא זה שמכריע?) מדוע צריך לעוות? מדוע צריך לעקם כל דבר? רק להתפתל?!
כוונת הרבי היא: 'הלכה ברורה' ותו לא!

(אחד הנוכחים: איזה בירור יש בדבר שאין בו מחלוקת?) מי שפסק הלכה זו כבר עשה את הבירור! למשל כשהטור פוסק 'הלכה למעשה' ואין עליו חולקים; הטור בירר הרי את ההלכה מדברי הרא"ש, והרא"ש בירר מהרי"ף, ומהרמב"ם, ועד לחז"ל - זוהי הלכה שכבר עברה בירור! וכי הלכה שאין בה חילוקי דעות אינה נחשבת 'הלכה'?! וכי רק הלכה שיש אחרונים שחולקים בה נקראת הלכה? ואם הלכה זו התבררה עוד לפנייהם?! ...

הערות ומראי מקומות

^ט עי' ליקוטי מוהר"ן תו' ח' אות ו', ובשיחות הר"ן אות כ"ט ואות קפ"ה, ועי' כוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות י"א (ג):
בְּעֵינֵינוּ לְמוֹד שְׁלֶחֶן עָרוּךְ שֶׁהַזְּהִיר אֲדַמוּר זצ"ל, שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם מוֹתֵרֵנִי ז"ל שְׂאֵף עַל פִּי שְׂדֵי לְלַמֵּד סְעִיף אֶחָד לְבַד בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, אֲבָל דִּןקָא סְעִיף כְּזֶה שֶׁהוּא פֶּסֶק הַלְכָה.

^כ רצ"ל עפ"י מש"כ בשיחות הר"ן שם אות כ"ט דענין לימוד הלכה הוא כדי לברר הטוב מן הרע וכו'.

(השואל: נוסח הברכה: 'אשר יצר את האדם בחכמה' הוא סעיף בשולחן ערוך, האם סעיף כזה נחשב להלכה ברורה?) כן כן, וודאי.

(שואלים: אם כן מהו הברור טוב מהרע? בתורה ח' אומר הרבי: "על ידי לימוד פוסקים, אזי מפריש הטוב מהרע"?) בתורה ההיא מדבר הרבי על ששת הבחינות שיש בתורה: כשר – פסול; טמא – טהור; אסור – מותר; אלו הם ששת הבחינות שיש בתורה. כשלומדים רק את דברי הגמרא אזי הכשר והפסול עדיין מעורבים יחד, אולם כשלומדים גם את דברי האחרונים: רי"ף רמב"ם רא"ש ואת דברי המחבר, אזי מבררים את ההלכה! מבררים; באופן זה הדבר כשר, ובאופן אחר הדבר פסול; באופן זה הדבר טמא, ובאופן אחר הדבר טהור. וכי הלכה שהש"ך הט"ז והמחבר לא חלוקים אינה נחשבת הלכה?!

בשולחן ערוך חלק 'חושן משפט' ישנם עמודים רבים מלאים בדברי המחבר, והרמ"א ואף אחד אחר לא חולקים על דבריו. יש אפילו דפים שאין בהם 'באר היטב' כלל וכלל. אולם כל ההלכות שם הם 'הלכה למעשה'! מדוע נאמר שהלכות אלו אינם בגדר 'הלכה ברורה'?!

(השואל: ומה עם לימוד משניות, משנה שהיא להלכה ואין עליה חולקים. האם בלימוד משנה כזו יוצאים ידי חובת 'לימוד הלכה' כפי שציוה הרבי?) לא לא! הגמרא כבר מכנה אותם: 'מבלי עולם' – את אלו שהם 'מורה הלכה מתוך משנתן'^{כא}! יתרה מזו, אפילו אם לומדים את דברי הרמ"א אבל לא מעיינים בנושאי כלים – גם לימוד כזה חסר השלימות הוא.

קונה עולמו בשעה אחת...

אנשי שלומינו אמרו כך ; אמנם אינני יכול לומר זאת בוודאות גמורה, אך אומר זאת כפי ששמעתי מהם : "כשם שצריך לקיים את ציוויו של הרבי ולהתבודד 'שעה' בכל יום – כמו כן צריך ללמוד שולחן ערוך 'שעה' בכל יום!" שכן, גם לימוד שולחן ערוך הוא ענין של 'משפט'; התבודדות היא ענין של משפט, ולימוד שולחן ערוך הוא ענין של משפט. רבים מאנשי שלומינו קיימו הנהגה זו: הם עסקו בלימוד שולחן ערוך שעה בכל יום – שעה משפט !

אינני יכול לדבר על כך, שכן בכדי לדבר – צריך גם לקיים. אולם כך אמרו אנשי שלומינו, וכך הם נהגו. רבים מאנשי שלומינו נזהרו בזה מהטעם הבא : מאחר והרבי מדבר מענין 'משפט', ומשפט הכוונה 'התבודדות', ו'לימוד הלכות'; כשם שצריכים להתבודד שעה בכל יום – צריכים ללמוד שולחן ערוך שעה בכל יום !

(ר' משה : רבי אברהם בן רבי נחמן נהג כך ?) הוא בוודאי קיים זאת !

(ר' נחמן : בספרו 'ביאור הליקוטים' בתורה ח', מבאר רבי אברהם בן רבי נחמן את דברי הרבי המוזכרים בתורה ח' מענין התת"ף חלקים שיש בכל שעה, וכמדומני ששם מדבר ר' אברהם גם אודות חלק הלימוד²²). זה אני יודע בוודאות, שמתוך בקיאותו העצומה של רבי אברהם בן רבי נחמן בכל ד' חלקי שולחן ערוך כולל ט"ז וש"ך כמו בסעיף קטן, מבינים שהוא עסק רבות בלימוד שולחן ערוך, הוא למד הרבה ! הוא לא למד רק הלכה אחת ביום, אלא הלכות רבות, הוא למד הרבה !

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

²² עי' ביאור הלקוטים על תורה ח' אות ס"ו על ענין שעה התבודדות.

הם קיימו מה שלמדו, הם למדו היטב! אדם שחפץ להינצל מיצרו הרע - צריך ללמוד הלכות! אם חפצים להינצל מן היצר הרע - צריכים ללמוד כל ארבעה חלקי שולחן ערוך!

ארבעה יסודות

אנשי שלומינו היו אומרים על תורה ח', 'ראיתי מנורת זהב'; בתורה זו עוסק הרבי בענין 'בירור ד' יסודות, ד' מידות'. אמרו אנ"ש: "לכן באמת יש ד' חלקי שולחן ערוך - כנגד ד' יסודות, ד' מידות!" בכדי שנוכל "לברר אחיזת הטוב מן הרע" מהארבעה יסודות שבנו - נכתבו כנגדם ארבעה חלקי שולחן ערוך.

אנשי שלומינו, ואפילו כאלו שלא היו למדנים מופלגים - כולם ידעו שצריך לסיים את כל ארבעה חלקי שולחן ערוך ולחזור עליהם שוב מתחילה! לסיים ולהתחיל שוב^כ!

הכרתי יהודי שלא היה צדיק גדול ולא גאון גדול, והוא יכול היה לעבור עשרים פעם על כל ארבעה חלקי שולחן ערוך! הוא חזר על לימודו שוב ושוב, סיים והתחיל שוב. ולימוד זה אכן היטיב עמו בארבעה יסודותיו! לימוד השולחן ערוך בירר את הטוב מתוך הרע שבו!

כא פֶּרֶשֶׁת תְּצוּהַ תְּשַׁלֵּד

כלפי לימוד הלכות אומר הרבי: "ללון לעומקה של הלכה"; כשם שעל ידי לימוד הלכות מתבררת ההלכה, מה כשר ומה פסול, מה מותר ומה אסור - כמו כן על ידי לימוד הלכות מתבררים מידותיו של האדם!

אם אצלי התורה עדיין מעורבת ללא שיהיה לי בירור בין הכשר והפסול וכו', אזי גם מידותי מעורבים עדיין ללא שתהיה לי יכולת לבררם - מידותי מעורבים!

אלא מאי? כשמדברים - צריכים לדבר על מנת לקיים. אבל אפילו אם רק רוצים לקיים את הדברים - תכף יכולים לדבר! כל זמן שחפצים ומשתוקקים לזכות ולקיים - תכף יכולים לדבר על כך!

לְעוֹלָם הוּא רֵיז לְמִשְׁנָה

אצל אנשי שלומינו לימוד השולחן ערוך היה 'יסוד הלימוד'! 'יסוד הלימוד'! הם הקדישו זמן רב ללימוד שולחן ערוך! ולימוד זה באמת היטיב עם מח הלומד, הלימוד בירר הרבה מאד!

(השואל: עסקו גם בלימוד משניות?) גם לימוד משניות היה לימוד עיקרי, וודאי!

השל"ה הקדוש משבח את רבינו עובדיה מברטנורא, השל"ה הקדוש כותב^כ: "ומכל שכן האידנא שזכינו לפירוש הרמב"ם והרב ברטנורה

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

^כ עי' של"ה, מסכת שבועות - נר מצוה, אות ל"ד: ומָל שָׁפָן הַאֲיִדְנָא, שְׁזָכִינוּ לְפִרוּשׁ הַרְמַבָּ"ם וְהַרְבַּ בְּרִטְנוֹן"א, שְׁמִבְּאֵרִים הַמְשֻׁנָּה פְּפִי הַהִסְפָּמָה שְׁבִיתִלְמוּד, וְגַם פְּתָבוּ פְּסִק הַהִלְכָה, הַרִי מַעֲלַת הַמְשֻׁנָּה רַבָּה...

שמבארים המשנה כפי ההסכמה שבתלמוד, וגם כתבו פסק ההלכה, הרי מעלת המשנה רבה..."

רבינו עובדיה מברטנורא חי כשמונים שנה לפני מרן הבית יוסף, הוא היה אדם מופלא ביותר, מורם מעם, בעל רוח הקודש גדול מאד. הוא נטמן כאן בהר הזיתים.

בהיותי במוסקבה שמעתי מפי זקני החסידים – חסידי ליובאוויטש, שהרב בעל התניא ציווה על לחסידיו: "שלא ילמדו שום ספר שמחברו לא היה בעל רוח הקודש!". שאלו החסידים: "ומה עם פירושו של רע"ב על המשניות?". ענה להם הבעל התניא: "א ריינער רוח הקודש, א ריינער רוח הקודש! – כל כולו רוח הקודש! כך ענה לחסידיו: א ריינער רוח הקודש! אין ספק שפירושו של רבינו עובדיה מברטנורא אינו פירוש פשוט אלא כל כולו רוח הקודש!

(ר' משה: רבי אברהם בן רבי נחמן אמר שבדיעבד יוצאים ידי חובת לימוד שולחן ערוך בלימוד פירוש הרע"ב?) השל"ה הקדוש כותב שאף על פי שהלומדים משניות הם מבלי עולם, אולם "אחר שכבר זכינו לרבינו עובדיה מברטנורא" אזי לימוד המשניות אינו בכלל מבלי עולם, שכן בפירושו הוא חותר להלכה למעשה!

(השואל: ומה עם פירושו של 'בעל התפארת'?) טוב נו, למה לדבר? (אחד הנוכחים:

החסידים ---) מספיק מספיק. (השואל: תוספות יו"ט כן למדו?) כן כן!

לא להסתפק במועט...

נו, טוב, שהקדוש ברוך הוא יעזור לנו, אנחנו עדיין בעיצומו של חודש אלול, היום כבר י"א אלול. עדיין עלינו לשפוט את מעשנו, ולפננו גם משפטו של השם יתברך; 'משפט - שולחן ערוך'! (ר' נחמן גלינסקי: אצל הרבי יש שלש בחינות משפט: ראש השנה, התבודדות, ולימוד שולחן ערוך!) אכן כן^{כה}!

אנחנו, אנשי שלומינו הדרים בארץ ישראל שמופרשים לעסק התורה, ושלא כמו יהדות פולין ואוקראינה - שם כל אברך לאחר נישואיו היה עוסק בעסק כשלהו, אם במסחר ואם בשאר עבודות; כולם עסקו בעסק כלשהו לפרנסתם. על מנת להספיק קצת בעבודת השם, היה על האברך להתנתק מכל עיסוקיו, ובזמן המועט שנותר לו, להספיק לערוך שעה התבודדות, ועוד ועוד. בשונה מהם, אנחנו ברוך השם מופרשים על התורה ועל העבודה וביכולתנו להספיק הכל, ביכולתנו להספיק הכל!

אל לנו ללמוד 'הלכה אחת' ולומר: "יצאתי ידי חובת לימוד שולחן ערוך וזהו" ושאר דיבורים מסגנון זה. אנחנו שמופרשים לעסק התורה - ביכולתנו להספיק המון! ביכולתנו להקדיש זמן רב ללימוד שולחן ערוך ולהתבודדות, ביכולתנו להספיק! יש לנו את מלוא הזמן לכך!

הערות ומראי מקומות

^{כה} ע"י ביאור הלקוטים על תורה ס"א אות ס"א, שמקשר ענין התבודדות ולימוד הלכה.

ודברת במ

(ר' משה: בדרך להתבודדות מפסידים שעתיים – שעה הלןך, ושעה חזור?) אינני מדבר מהזמן שהדרך אורכת, אולם גם כשהולכים – הרי מה עשה ר' עוזר כשהלך ברגל, הוא הרי הלך רגלית לרבי נתן? במשך עשרה ימים הלך ר' עוזר מהעיר אומן לעיר ברסלב כדי להסתופף בצלו של רבי נתן?! הוא הצטייד בשק גדול, וגם בהיותו על אם הדרך, לא החסיר מלימודו אף יום! אצל יהודי כמוהו לא קיים המושג 'ובלכתך בדרך', שכן גם בדרכים הוא לומד!

אצל רבי אברהם בן רבי נחמן ראו ששום דבר לא הפסיק וקטע את דביקותו מהשם יתברך! אצלו לא היה נפקא מינה אם הוא שוהה בבית הכנסת או שהוא מהלך ברחוב; באומן הרחוב הראשי שם נראה כמו רחוב יפו' שכירושלים, רחוב מטופח, עם כל מיני דברים. אצל רבי אברהם לא היה נפקא מינה אם הוא נוסע ברכבת או שהוא ממתין בתחנת הרכבת – שום דבר לא הצליח לנתקו מהשם יתברך!

הרי כך אנו אומרים בקריאת שמע: "בשבתך בביתך" – בין אם אתה בבית; "ובלכתך בדרך"; "בשכבך"; "ובקומך". אמנם חז"ל פירשו את הפסוק לענין קריאת שמע, אולם אין המקרא יוצא מידי פשוטו; כשיהודי הולך לישון, עליו להירדם מתוך דיבורים טובים להשם יתברך. ובקומו, אומר הרבי: "כך ראוי להיות מנהג יראי השם תיכף בבוקר בהקיצו קודם שיתחיל שום דבר יזכור מיד בעלמא דאתיכ"ו".

פרשת תצוה תשל"ד

כה

הרי בפסוקים של קריאת שמע כתוב: "ודברת במ בשבתך בביתך ובלכתך בדרך". בכל מקום שהוא, אין דבר שאמור לקטוע את דביקותך בהשם יתברך; אם אתה הולך ברחוב - שהרחוב לא יקטע את דביקותך; הן בלילה כשאתה הולך לישון; והן בבוקר כשאתה קם משנתך. טוב, זהו זה!

וכי לצדיקים יש תורה אחרת משלנו? תפילין שונים משלנו? פרשת שבוע אחרת משלנו? ! אלא מאי? הם דייקו היטב בכל דיבור, וקיימו כל דיבור!

כמדמוני שהגאון מווילנא כותב זאת: "ודברת במ" - ב"ם ראשי תיבות: ב'ראשית, ומ'אימתי. המילה הראשונה שבחמשה חומשי תורה, והמילה הראשונה שבמשניות וגמרא, 'תורה שבכתב' ו'תורה שבעל פה'!

נו, ברוך השם אנחנו יכולים לומר שצריך ללמוד ספרים נוספים - ספריו של הרבי! 'ודברת במ'!

האמת היא, שכלל העצות שקיבלנו מהרבי נועדו לסייע לנו לקיים את התורה - 'קיום התורה'¹². לקיים את ה'בראשית', ואת המ'אימתי'! לקיים תורה שבכתב ותורה שבעל פה!

עצותיהם של הצדיקים לא נועדו רק 'לתת חיזוק'! שכן, אי אפשר לזכות לקיום התורה כי אם על ידי העצות! רק על ידי קיום עצות הצדיק יכולים לזכות לקיים את ה'בראשית' וה'מאימתי'; להכלל יש זמן - חוץ מדברים בטלים, להם אין שום זמן בעולם!

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

¹² עי' ליקוטי הלכות הל' תחומין ה' אות כ"ב, וכוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות ה' (ג).

הזמן הזה בו אנחנו מתבטלים - הוא זה שחסר לנו! שכן, אם נקח את הזמן בו אנחנו מתבטלים וננצלו כראוי - לא יחסר לנו מאומה. ברגע שנשמור וננצל את זמננו כראוי - יהיה לנו זמן להכל!

כל אחד יכול לבחון זאת בעצמו: באותו רגע שהוא יפסיק לדבר דיבורים בטלים, הוא יראה שיש לו זמן לכל! שיעור פוסקים גדול!; להכל יש לי זמן חוץ מלדברים בטלים - זה לא!

דבר נוסף, חוץ ממה שהדברים בטלים גוזלים את זמנו של האדם, הם אף מזיקים לו בזמן שבו הוא כן עוסק בתורה ותפילה. שכן, אדם שמסוגל להרשות לעצמו לדבר דברים בטלים - אין לו חיות בתפילה, הוא מאבד את חיותו בלימוד! זהו כמין עונש, בנוסף לכך שזמנו הולך לריק, זה מזיק לו גם לזמנים בהם הוא כן עוסק בתורה ותפילה!

והנה נער בוכה

(ר' משה: יש ענין לא לקנות אתרוג לפני ראש השנה, כפי שהרבי אומר בתורה 'נער בוכה'^{כ"ח}?)
 אם מזדמן לידך אתרוג כשר ומהודר, אתה יכול לקנות אותו עוד היום! -
 י"א אלול)...

(אחד הנוכחים: באחד ממכתביו של רבי נתן הוא כותב אודות קניית האתרוג^{כ"ט}) גם שם הוא מזכיר זאת, שכמה פעמים חיפש אתרוג קודם יום כיפור, אך לא מצא

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

^{כ"ח} עי' שיחות הר"ן אות פ"ז.

^{כ"ט} עי' עלים לתרופה מכתב תע"ב, אולם עי' במכתב רס"ט שאז קנה האתרוג לפני יוה"כ פ.

אתרוג כלבבו, ולכן הוא מבקש מבנו שימשיך לתור אחר אתרוג מהודר. במכתבו אף מצרף את דברי הרבי, שתהיה לו מעליותא זו של קניית אתרוג לאחר יום כיפור. אולם באופן כללי לא הקפיד על כך.

על פי רוב באומן - באומן היו אתרוגים רבים למכירה. באומן הסתובבו הרבה סוחרים אתרוגים, ורבים מאנ"ש שבו לביתם לאחר ראש השנה כשאתרוג ברשותם. אחרי ראש השנה הרבה מאנ"ש חזרו לביתם כשאתרוג ברשותם! גם הרבה מבני העיירה באו להשתתף בקיבוץ הק'! רבים מבין אנשי שלומינו היו עשירים, וסוחרים האתרוגים שבאו עם כמויות גדולות של אתרוגים, מכרו להם אתרוגים יפהפיים!

דבר נוסף: אתרוג שנקנה באומן הייתה לו חשיבות רבה! שכן, כל חפץ שהביאו הביתה מ'אומן', היה לו חשיבות רבה - 'הביאו חפץ מאומן'!...

הסוחרים הביאו אתם אתרוגים ומכרו למתפללי בית הכנסת!

לעולם ידור אדם בארץ ישראל

(חסר, מתוכן דבריו נראה כי מדבר מגודל מעלת וחשיבות ההשתקעות בארץ ישראל, וששם פועל עניינו של הרבי ביתר שאת. השואל: העובדה שעניינו של הרבי פועל בארץ ישראל ביותר, נובעת מצד 'קדושת ארץ ישראל', או מצד אנשי שלומינו המתגוררים בה?) עניינו של הרבי

הוא בארץ ישראל! 'עניינו של הרבי' ו'ארץ ישראל' חד הם! איי אחרים לא אומרים כך? אז תהיה עוד קושיא לא! ...

אפילו כלפי חינוך הילדים! אם לא הולכים לדור באזורים ציונים - אם מתגוררים באזור שכוונת 'מאה שערים', 'בית ישראל' - בעיר 'בני ברק', יכולים להצליח בחינוך הילדים הרבה יותר מאשר בחוץ לארץ, הרבה יותר מאשר בחו"ל! בחו"ל, עם כל ה'קנאק' וההצלחה של וויליאמסבורג - החינוך בארץ ישראל מצליח הרבה יותר! שכן, ככלות הכל כאן נמצאת עיר הקודש 'ירושלים'! פה זה 'ארץ ישראל'!

פעם הגיע לבקר בארץ ישראל אחד המגידי שיעורים בישיבת סאטמר באמריקה - יש לו בנים יראי שמים, והם אף נוסעים מידי פעם לארץ ישראל. כשמתבוננים על תואר פניהם, אני יכול לציין ולהראות: "הנך רואה, אלו הם 'פנים ירושלמיות'! תסתכל על הפנים, תסתכל על 'ירושלים' דיגער קינד' - ילד ירושלמי עם הפיאה'לאך, ותסתכל על ילד אמריקאי, ראה מה ההבדל ביניהם; אמנם לשניהם יש פיאות, אולם אלו פנים אמריקאיות - ואלו פנים ירושלמיות!" זהו תואר פנים שונה לגמרי, ממש פנים דקדושה, פנים מאירות!

אמרתי למגיד שיעור ההוא: "תסתכל, תתבונן היטב ותראה שאלו ילדים של ארץ ישראל, ואלו ילדים של חוץ לארץ! אלו פנים אחרות לגמרי, אלו לא פנים ירושלמיות".

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

^ל עי' עי' השמטות שבסו"ס ביאור הליקוטים: כמו שאין ביכולת לקבל מאדמו"ר ז"ל זולת באמצעות מורג"ת ז"ל, כי בו לבד נשפע מנשמת ודעת רבינו ז"ל להיות ביכולת לקבל מאתו. כן בענין ארץ ישראל, כי בה לבד נשפע וניתן מאור ודעת אדמו"ר ז"ל, להיות ביכולת לקבל מאתו.
^{לא} על פי מליצת לשון רביז"ל על ענין הראש-השנה, עי' חיי מוהר"ן אות קכ"ו, ר"כ, ת"ו.

כט פֶּרֶשֶׁת תְּצוּהַ תִּשְׁלֹ"ד

אפילו הילדים שלו (נראה שמתכוון לאחד הנוכחים שעזב את חו"ל וקבע את דירתו בארץ ישראל), אחרי שהם עברו לגור בארץ ישראל תואר פניהם כבר השתנה! הם ילדים אחרים לגמרי, תואר פניהם קיבל צורה ירושלמית, פשוט תענוג להסתכל על הילדים הללו!

הצדיק וארץ ישראל הם ענין אחד ממש! אלא מאי? וודאי שכשבאים לארץ ישראל, צריך לחפש אזור מגורים שמור וטוב שבו יוכלו להחזיק מעמד ביהדות. אם הולכים לגור ברחוב יפו רח"ל... אבל בארץ ישראל יש ברוך השם הרבה מקומות טובים לגור בהם!

חסיד בעיר קטנה

(ר' נחמן גלינסקי: מה הפירוש בשיחתו של הרבי: "גם אמר שטוב לענין פרנסה לדור בעיר גדולה". שלא לגור בכפר, הרי הכפר הוא מקום שקט? ! המציאות כיום היא הפוכה מפעם לב?)
המציאות פעם הייתה כזאת: בעיר קטנה לא היה מקוה, ובבית הכנסת היה קר, בבית היה קר, ולהיכן שרק פנו היה קר. אולם בעיר הגדולה היה מקוה, ובית הכנסת היה מחומם; כשבבית היה קר, השהות בו הייתה לזמן קצר, שכן בית הכנסת היה חמים ונעים ולכן לא השהו בבית זמן ארוך; זוהי אחת מהמעלות הנוספות שיש לעיר גדולה – השהות בבית היא מועטת! אולם בעיר קטנה, המקוה קר, בית הכנסת קר, בכל מקום קר, הייתה עניות! אולם כשבאים לגור בארץ ישראל – כאן חיים חיים טובים!

הערות ומראי מקומות

^{לב} עי' חיי מוהר"ן אות תס"ה: גם אמר שטוב לענין פרנסה לדור בעיר גדולה...

(אחד הנוכחים: הרבי אומר שעל ידי זה יוכל לבוא לידי גאווה, "חסיד בעיר קטנה") כן כן, לך תנסה להיות 'הצנע לכת' בעיר קטנה... אכן כן, עדיף שלא יבוא לידי גאווה^ל.

אלא שיש טעם נוסף לכך, שכן בעיר קטנה כמו 'קיבליטש', המקוה למשל, היה ללא קורת גג. בימות החורף היה המקוה מלא בשלג וקרח. בלית ברירה טבלנו בדוד מים, הדוד ששימש לחימום המים, וגם בדוד היו המים די פושרים... קיבליטש הייתה עיירה קטנה!

לעומת זאת, טפליק שהייתה עיירה מעט יותר גדולה, גם המקווה שלהם היה יפה יותר. באומן כבר היו מקוואות גדולים! באומן התגוררו גבירים והמקוואות שם היו מחוממים היטב!

(חזור לדבר מענין ארץ ישראל) ככל שקרובים יותר לעניינו של הרבי - התועלת שמקבלים מארץ ישראל רבה יותר! ארץ ישראל מועילה ביותר! אה, ס'איז ארץ ישראל - זו ארץ ישראל!

~~~~~ הערות ומראי מקומות ~~~~~

^ל עי' חיי מוהר"ן אות תקצ"א: ...ש'לש'ה דְּבָרִים אֵינָם חֲשׂוּבִים בְּעֵינָיו, שׁוֹחֵט, וּמְלַמֵּד, וְחֲסִיד בְּעִיר קְטַנָּה - מְחַמֵּת שְׁבָנֶקֶל לוֹ לְהַפְשֵׁל בְּגֵאוֹת חֵס וְשְׁלוֹם.